

RPO 597958/08

Warszawa, dnia

października 2008 r.

RPO-597958-VII-706/08/JM/KMP

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPL.	2008 -10- 14
ZAL.	NR 1128433

2008 -10- 15

I n f o r m a c j a

o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w Zakładzie Karnym w Kaliszu

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 16 i 17 września 2008 r. do Zakładu Karnego w Kaliszu, przy ul. Łódzkiej 2 (zwanego dalej Zakładem) udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich: Janina de Michelis –główny specjalista, prawnik i dr Grażyna Rdzanek-Piwowar– główny specjalista, prawnik.

Działając jako Krajowy Mechanizm Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, dokonując oceny pod względem ochrony osadzonych przed torturami oraz okrutnym, niehumanitarnym i poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzając wizytację zapobiegawczą Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawiciele Rzecznika:

- wysłuchali informacji o funkcjonowaniu Zakładu i jego podstawowych problemach, udzielonej przez dyrektora jednostki, Pana mjr mgr. Jarosława Banasika;
- obejrzelili teren jednostki oraz pomieszczenia we wszystkich oddziałach mieszkalnych Zakładu, w tym wybrane losowo cele mieszkalne, cele zabezpieczającą, cele do wykonywania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej, łaźnię, świetlice, pola spacerowe, a także pomieszczenia ambulatorium i izby chorych;

- przeprowadzili w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi i tymczasowo aresztowanymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami Zakładu;
- przeprowadzili na podstawie kwestionariusza, rozmowy w cztery oczy z 25 osadzonymi, w tym z osobami, które w okresie ostatnich 6 miesięcy zostały ukarane umieszczeniem w celi izolacyjnej (2) oraz osobami w wieku powyżej 60 roku życia (6); nie przyjęli do protokołu żadnej skargi.

Dokonane w ten sposób ustalenia pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali mjr. mgr. Sylwestrowi Grobelnemu zastępcy dyrektora Zakładu oraz kierownikom podstawowych służb, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji poddano ocenie dokumentację Zakładu (Porządek wewnętrzny Zakładu - zarządzenie nr 8/07 Dyrektora Zakładu Karnego w Kaliszu z dnia 4 lipca 2007 r.) pod kątem jego zgodności z obowiązującymi przepisami prawa, Analizę ładu, dyscypliny i nastrojów w Zakładzie Karnym w Kaliszu od 01.01.2007 do 31.12.2007 roku, Analizę dotyczącą sposobu rozpatrywania skarg, próśb i wniosków osadzonych za 2007 r.) oraz Protokół z wizytacji przeprowadzonej przez sędziego wizytatora do spraw penitencjarnych w dniu 23 listopada 2007 r. i protokoły z kontroli sanitarnych przeprowadzonych w 2007 r. przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Kaliszu.

2. Charakterystyka jednostki.

Zakład Karny w Kaliszu jest jednostką typu zamkniętego dla mężczyzn odbywających karę po raz pierwszy, z oddziałem aresztu śledczego. Zgodnie z zarządzeniem nr 7/04 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 28 lipca 2004 r. w zakładzie przebywają również (po wyrażeniu na to zgody) skazani z podgrupami klasyfikacyjnymi P-2 niezbędni do obsługi jednostki oraz zatrudnieni poza jej terenem.

Pojemność Zakładu wynosi 197 miejsc. W dniu 16 września 2008 r. faktycznie przebywało w nim 213 osadzonych, w tym: 9 tymczasowo

aresztowanych, 1 tymczasowo aresztowany i skazany, 201 skazanych oraz 2 ukaranych.

W Zakładzie od 2000 r. utrzymuje się przeludnienie. W ostatnim czasie skala przeludnienia uległa zmniejszeniu - według stanu na dzień 17 września br. wynosiło ono 8%. Kierownictwo Zakładu realizuje dyspozycję art. 248 § 1 Kkw i raz w miesiącu zawiadamia na piśmie sędziego penitencjarnego o liczbie osadzonych przebywających w celach, w których na jedną osobę przypada powierzchnia mniejsza niż 3 m².

W czasie wizytacji cel i przeglądu kart tożsamości osadzonych nie stwierdzono osadzenia tymczasowo aresztowanych i skazanych z różnych grup klasyfikacyjnych we wspólnej celi mieszkalnej. Większość skazanych (tj. 111 osób) odbywała karę w systemie programowanego oddziaływania. Z pozostałych - 77 osób odbywało ją w systemie zwykłym, a 16 nie miało jeszcze określonego systemu.

3. Ogląd jednostki.

Budynek, w którym zakwaterowani są osadzeni zbudowano z przeznaczeniem na więzienie w połowie XIX w. Obecnie jest on zabytkiem, dlatego na wszelkie remonty mogące spowodować zmianę jego zewnętrznego wyglądu musi wyrazić zgodę konserwator zabytków. W budynku przeprowadzane były bieżące remonty, sukcesywnie wykonywane są też prace związane z malowaniem ścian w celach mieszkalnych i innych pomieszczeniach. Zatwierdzone są już (również przez konserwatora zabytków) plany kapitalnego remontu i modernizacji budynku mieszkalnego. Będzie on polegał m.in. na wyburzeniu wewnętrznych ścian i stropów oraz wzniesieniu nowych, powiększeniu okien, zainstalowaniu nowych instalacji co, wodnokanalizacyjnej i elektrycznej. Po remoncie wszystkie cele będą czteroosobowe z wydzielonym i całkowicie zabudowanym kącikiem sanitarnym, wyposażonym w natrysk. Rozpoczęcie tych prac planowane jest na początek roku 2009.

Przeprowadzony ogląd całego terenu Zakładu i pomieszczeń w pawilonach mieszkalnych, w tym wizytacja cel oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły m.in. stwierdzić, że:

- a. w Zakładzie przeważającą większość stanowią cele dwuosobowe, jedynie 3 (powstałe z połączenia dwóch cel) przeznaczone są dla czterech osób. Wszystkie cele w Zakładzie są skanalizowane, doprowadzona jest zimna woda. Tylko w 3 celach czteroosobowych kąpiki sanitarne są całkowicie zabudowane. Pozostałe cele wyposażone są w niewielką przenośną przegrodę (rodzaj parawanu o szerokości 61 cm i wysokości 110 cm), którą można zasłonić sedes od strony stojącego tuż obok łóżka lub od strony drzwi tak, aby nie mogła widzieć go osoba patrząca przez wizjer. W celach nie ma wentylacji, a ich wietrzenie odbywa się przez otwarcie okna oraz niewielkiego otworu w drzwiach. Okna są małe i nie zapewniają dopływu światła dziennego wystarczającego do czytania i pisania. Zainstalowane gniazda elektryczne umożliwiają osadzonemu korzystanie z odbiorników telewizyjnych oraz grzałek.

Stan cel jest zróżnicowany. Estetycznie wyglądają te, które były niedawno malowane, w innych odnowienia wymagają ściany i sufity. W większości cel podłogi są wykonane z desek (w nielicznych pokryto je linoleum). Ponieważ osadzeni wylewają duże ilości wody podczas ich mycia oraz własnej toalety, powoduje to powstanie zacieków i plam na sufitach cel położonych niżej. Istnienie takich zacieków stwierdzono w wielu celach - także tych, które były bardzo niedawno malowane i w których, poza tym, czystość ścian była idealna. Stan urządzeń sanitarnych i sprzętu kwaterunkowego nie budził zastrzeżeń. Nie stwierdzono braków w wyposażeniu cel w przedmioty służące do utrzymania higieny osobistej i czystości w celi (miski, lustra, szczotki zmiotki, śmietniczki, itp.);

- b. posiłki dla osadzonych przygotowywane są w kuchni znajdującej się w suterynie budynku penitencjarnego. Jej wyposażenie jest wystarczające, sprawnie działa wentylacja mechaniczna. Oprócz posiłków według normy

podstawowej kuchnia przygotowuje posiłki według diety lekkostrawnej (L) i cukrzycowej (Lc);

- d. kompleks służby zdrowia (gabinet lekarski, gabinet stomatologiczny, pomieszczenie do przechowywania leków i dokumentacji medycznej oraz cela izby chorych) znajduje się na drugiej kondygnacji budynku penitencjarnego. Wyposażenie ambulatorium jest skromne, ale wystarczające. Na miejscu pobiera się materiał do badań laboratoryjnych, które wykonywane są w pracowni analitycznej na terenie Kalisza. Co 10-15 dni do Zakładu przyjeżdża rentgenobus w celu wykonania planowych prześwietleń klatki piersiowej. Badania rtg innych organów oraz prześwietlenia klatki piersiowej, które muszą być wykonane pilnie (np. przy podejrzeniu gruźlicy) robione są w miejscowym szpitalu;
- e. planowe przyjęcia pacjentów przez lekarza ogólnego odbywają się codziennie (za wyjątkiem sobót, niedziel i świąt) w poszczególnych oddziałach mieszkalnych, wg harmonogramu. Osadzeni w jednym oddziale mogą zapisywać się do lekarza 3 razy w tygodniu. W Zakładzie zatrudniony jest stomatolog (0,5 etatu) oraz dwóch lekarzy ogólnych - jeden w pełnym wymiarze czasu pracy (funkcjonariusz SW), drugi w ramach kontraktu (pracujący po 3 godziny, po południu, od poniedziałku do piątku oraz w razie potrzeby w dni wolne od pracy, po otrzymaniu wezwania). Stomatolog przyjmuje pacjentów w poniedziałki i czwartki od 11⁰⁰ do 15⁰⁰. Konsultacje specjalistyczne dla osadzonych wykonywane są w kaliskich placówkach powszechnej służby zdrowia oraz szpitalach więziennych, głównie w Łodzi i Poznaniu. W ocenie Dyrektora Zakładu liczba zatrudnionych w ambulatorium lekarzy oraz personelu średniego jest całkowicie wystarczająca dla zapewnienia osadzonym właściwej opieki medycznej;
- f. w pomieszczeniach ambulatorium dostępna jest Karta Praw Pacjenta, która jest dokumentem zawierającym zbiór przepisów dotyczących ochrony zdrowia i praw pacjenta wynikających z Konstytucji oraz ustaw: z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz. U. Nr 91, poz. 408 ze zm.), z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. Nr 111, poz. 535 ze

- zm.), 26 października 1995 r. o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (Dz. U. Nr 138, poz. 682), z dnia 5 lipca 1996 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz. U. Nr 91, poz. 410 ze zm.), z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentystry (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 136, poz. 857) oraz z dnia 6 lutego 1997 r. o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym (Dz. U. Nr 28, poz. 153 i Nr 75 poz. 468 ze zm.). Dokument ten nie został opracowany właściwie, gdyż przedstawiono w nim również prawa nie mające zastosowania wobec pacjentów więziennej służby zdrowia (m.in. str. 2 w cz. II pkt 2 lit. b oraz cz.III pkt 11, str. 3 cz.V pkt 4 i 5), oraz powołano się na nieobowiązujący już akt prawny (ustawa z dnia 26 października 1995 r. o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów uchylona ustawą z dnia 1 lipca 2005 r. o tym samym tytule opublikowaną w Dz. U. Nr 169, poz. 1411). Ponadto pominięto w nim niektóre prawa wynikające z ustawy o zakładach opieki zdrowotnej (np. prawo dostępu do dokumentacji medycznej, w tym uzyskiwania odpisów i kserokopii), a także prawa określone w ustawie Kodeks karny wykonawczy oraz w aktach prawnych niższego rzędu, wydanych w jej wykonaniu. Karta Praw Pacjenta udostępniana przez więzienną służbę zdrowia osobom pozbawionym wolności powinna zawierać pełną informację na temat praw przysługujących pacjentowi uwięzionemu;
- g. kąpiel osadzonych odbywa się w łaźni znajdującej się w suterynie budynku penitencjarnego. Pomieszczenie łaźni jest estetyczne i w pełni umożliwia właściwą realizację kąpieli oraz wymianę bielizny i odzieży. Łaźnia wyposażona jest w podesty z tworzywa sztucznego, w przebieralni znajdują się wieszaki na ubrania;
 - h. opiekę duszpasterską w Zakładzie sprawują: kapelan katolicki (zatrudniony na 0,25 etatu) i kapelan prawosławny. Działa również grupa Świadców Jehowy oraz przedstawiciele Stowarzyszenia Gedeonitów. Msze Św. i spotkania religijne odbywają się w kaplicy Zakładu, która ma charakter ekumeniczny.
 - i. widzenia z osadzonymi realizowane są w przeznaczonych do tego pomieszczeniach, które zostały zbudowane w 2006 r. Jest to duża sala do widzeń pod dozorem z możliwością bezpośredniego kontaktu z osobą odwiedzającą (przy

dziesięciu stolikach), w której znajdują się również cztery stanowiska do widzeń bez kontaktu z osobą odwiedzającą (tzw. przez telefon). Osadzeni korzystający z widzeń „przy stoliku” mogą zabrać do celi produkty zakupione przez rodzinę w bufecie przy sali widzeń, o wartości do 100 zł, w ilości pozwalającej na zapakowanie ich do dostarczanego przez administrację pojemnika;

Skazanym udzielane są też widzenia bezdozorowe w oddzielnym pomieszczeniu. Przeznaczony do tego pokój jest estetycznie umeblowany, obok znajduje się łazienka wyposażona w natrysk, umywalkę oraz sedes. W celu zapewnienia intymności osób korzystających z takich widzeń, są one udzielane w inne dni niż widzenia pozostałych typów;

- j. kontrola osobista osadzonych przeprowadzana jest wyłącznie w przeznaczonych do tego celu pomieszczeniach znajdujących się w dwóch oddziałach mieszkalnych. Nie są one monitorowane za pomocą kamer;
- k. w Zakładzie nie funkcjonuje szkoła, a nauczanie prowadzi się jedynie w formie kursów organizowanych dzięki otrzymywanym z Unii Europejskiej środkom finansowym, przeznaczonym na szkolenie zawodowe. Uczestnicy kursów w ramach zajęć praktycznych wykonują wiele prac przydatnych dla Zakładu, takich jak wyrób i układanie kostki brukowej, prace budowlane, malowanie ścian;
- l. osadzeni są zatrudnieni odpłatnie przy pracach porządkowych i pomocniczych na rzecz jednostki, w przedsiębiorstwach przywiędziennych oraz na rzecz kontrahentów pozawięziennych. Według stanu na dzień 16 września br. zatrudnionych odpłatnie było 65 osadzonych. Zatrudnienie nieodpłatne realizowane jest głównie przy pracach administracyjno-gospodarczych na rzecz jednostki, skazani kierowani są też do prac publicznych na rzecz miasta a także do prac o charakterze charytatywnym. Według stanu na dzień 16 września br. łącznie pracą nieodpłatną wykonywało 15 osób;
- m. do dyspozycji osadzonych w każdym oddziale mieszkalnym jest duża świetlica wyposażona w telewizor, stół do ping-ponga oraz grę tzw. „piłkarzyki”. Ponadto mogą oni korzystać z biblioteki posiadającej około 4,5 tys. woluminów. Biblioteka Zakładu współpracuje z Biblioteką Miejską w Kaliszu, z której raz na kwartał wypożycza około 200 książek. Dzięki temu osadzeni mają dostęp do nowości

wydawniczych, a w zamian dokonują naprawy książek, które tego wymagają. Zakład prenumeruje łącznie 7 tytułów dzienników i tygodników (po jednym egzemplarzu), otrzymuje też nieodpłatnie (w większej liczbie egzemplarzy) prasę regionalną. W bibliotece dostępne są aktualne dzienniki, prasa nieodpłatna przekazywana jest do cel. W Zakładzie realizowany jest program readaptacyjno-społeczno-kulturalny „Maska”, w ramach którego skazani przygotowali i wystawili spektakl teatralny p.t. „Nadzór”. Jego scenariusz powstał na podstawie sztuki „Ścisły nadzór” francuskiego dramaturga Jean’a Geneta. Na treść adaptacji i język duży wpływ mieli sami wykonawcy. Główne role w spektaklu zagrali skazani – uczestnicy programu, wystąpili w nim również aktorzy kaliskiej Sceny TAM-2 oraz funkcjonariusze SW. Akcja sztuki toczy się w więziennej celi, w której z jednej strony dochodzi do ostrych konfliktów, z drugiej - rodzą się cenne refleksje;

- n. Zakład dysponuje też pewną bazą do zajęć sportowych na powietrzu. Jest duży plac do rekreacji, na którym osadzeni mogą m.in grać w siatkówkę i badminton oraz wykonywać ćwiczenia siłowe w jego wygradzonej części. Zajęcia sportowe na powietrzu odbywają się w okresie od kwietnia do listopada. Dla skazanych z podgrupą klasyfikacyjną P-2 organizowane są wycieczki rowerowe, mogą oni również uczestniczyć w meczach siatkówki organizowanych poza terenem jednostki;
- o. w dziale penitencjarnym oprócz kierownika zatrudnionych jest 2 psychologów, 5 wychowawców (jeden w oddziale I i po dwóch w oddziałach II i III) oraz wychowawca ds. kulturalno-oświatowych i sportowych. Kadra penitencjarna jest wystarczająca dla sprawowania opieki nad przebywającymi w Zakładzie osadzonymi.

4. Rozmowy przeprowadzone z osadzonymi.

W toku wizytacji rozmawiano z osobami pozbawionymi wolności w czasie oglądu jednostki: w miejscach pracy, podczas zajęć kulturalno-oświatowych, podczas wizytacji cel mieszkalnych. Przeprowadzono również rozmowy ukierunkowane na kwestie przestrzegania praw przysługujących osadzonym,

według opracowanego kwestionariusza, z 25 osobami. Część osób wytypowano do rozmów z uwagi na większe, niż w przypadku pozostałych osadzonych, narażenie na niewłaściwe traktowanie: byli to osadzeni mający więcej niż 60 lat oraz ukarani w okresie ostatnich 6 miesięcy karą dyscyplinarną osadzenia w celi izolacyjnej. Zaznaczyć należy, że w czasie wizytacji w Zakładzie nie było osadzonych niepełnosprawnych ruchowo, cudzoziemców oraz osób, wobec których w okresie ostatnich 6 miesięcy stosowano środki przymusu bezpośredniego. Rozmowy według kwestionariusza odbywały się w cztery oczy, w sposób uniemożliwiający osobom postronnym zapoznanie się z treścią odpowiedzi udzielanych przez pozbawionych wolności.

W rozmowach z osadzonymi uzyskano opinie na temat przestrzegania ich podstawowych praw oraz atmosfery panującej w Zakładzie. W przeważającej większości osadzeni pozytywnie oceniali realizację przysługujących im uprawnień. Niemniej jednak zgłoszono uwagi i zarzuty, które dotyczyły następujących kwestii:

1. odnośnie **warunków w celi mieszkalnej** najczęściej podnoszono zarzut braku zabudowy kąpoków sanitarnych (10 osób) oraz małych okien (9 osób); uwagi dotyczyły też braku wentylacji (6 osób), skutkiem czego w celach jest duszno, szczególnie w okresie letnim;
2. odnośnie **wyżywienia** zgłoszono jedynie pojedyncze uwagi, że jedzenia jest za mało, czasem jest ono niesmaczne a chleb nieświeży. Podkreślić należy, że wskazane uwagi sygnalizowały tylko 3 osoby;
3. odnośnie **warunków dokonywania zakupów w bufecie podczas widzeń przez rodziny oraz przez osadzonych na wypiskę** najczęściej podnoszono zarzut zbyt wysokich cen w kantynie (4 osoby) oraz małego asortymentu oferowanych do sprzedaży artykułów np. wędlin (4 osoby) Pojedyncze uwagi dotyczyły niewyszczególniania na paragonie nazw wszystkich zakupionych artykułów (podawane są ogólnie wyroby spożywcze, artykuły higieniczne, wyroby tytoniowe), niewłaściwej jakości zamówionych wcześniej warzyw i owoców (po otwarciu opakowania okazuje się, że część jest zepsuta) oraz

niezasadnego zakazu uczestniczenia osadzonych w dokonywaniu dla nich zakupów przez rodziny podczas widzeń.

4. odnośnie **mycia się i kąpeli** najczęściej zgłaszane uwagi dotyczyły braku ciepłej wody w celi (8 osób) oraz zbyt rzadkiego (jeden raz w tygodniu) korzystania z łaźni (7 osób). Podnoszono też zarzut, że często podczas kąpieli woda jest zbyt chłodna (6 osób). Pojedyncza uwaga dotyczyła małej ilości środków do utrzymywania higieny osobistej, dostarczanych przez administrację zakładu;
5. odnośnie **opieki zdrowotnej** zgłoszone uwagi dotyczyły przede wszystkim niechętnego stosunku lekarza ogólnego do pacjentów („przyjmuje z łaski” - 4 osoby) oraz stosowania na wszystko Calcipiryny i Rutinoscorbinu, a odmawiania przepisania leków, o które prosi osadzony (4 osoby). Pojedyncze uwagi dotyczyły: odmowy skierowania na wskazane przez chorego badanie i złej pracy stomatologa (wypadają założone przez niego plomby);
6. odnośnie **paczek i widzeń** odebrano pojedyncze uwagi dotyczące zbyt szczegółowego kontrolowania paczek, braku poczekalni dla rodzin, które muszą często długo oczekiwać na ulicy na udzielenie widzenia oraz braku toalety przy sali widzeń, z której mogą korzystać odwiedzający, co jest szczególnie uciążliwe dla osób starszych;
7. odnośnie korzystania z **aparatów telefonicznych** 7 osób twierdziło, że ustalony w porządku wewnętrznym maksymalny czas trwania rozmowy telefonicznej (3 minuty) jest zdecydowanie za krótki;
8. odnośnie korzystania ze **spacerów** uwagi dotyczyły głównie małych pól spacerowych (7 osób). Jedna osoba zgłosiła, że czasem spacer odbywa się w tym samym czasie kiedy osadzony może korzystać ze świetlicy i wówczas musi z czegoś zrezygnować;
9. odnośnie **korespondencji** oraz **korzystania z usług religijnych** nie zgłoszono żadnych uwag;
10. odnośnie **korzystania z prasy, książek oraz zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych** zgłoszone uwagi dotyczyły wyłącznie zbyt małych możliwości korzystania z zajęć sportowych, zwłaszcza w okresie zimowym (7 osób).

Osoby, z którymi rozmawiano, generalnie oceniły **traktowanie przez funkcjonariuszy** jako dobre. Zgłoszone uwagi dotyczyły zbyt częstego przenoszenia do innej celi (3 osoby) oraz trudności związanych z uzyskaniem pozytywnego rozpatrzenia różnego rodzaju próśb (2 osoby). Pojedynczo sygnalizowano, iż zbyt wielu funkcjonariuszy uczestniczy w przeszukaniach osobistych (4 a nawet 5) oraz, że zdarzają się przypadki niewłaściwego odnoszenia się funkcjonariuszy Służby Więziennej do osadzonych, polegające na używaniu słów niecenzuralnych, ubliżaniu i zwracania się po nazwisku bez użycia zwrotu „pan”. Tylko jedna osoba zgłosiła, że doznała przykrości ze strony współosadzonych. Polegały one na wyśmiewaniu i słownym obrażaniu a osadzony uznał je za zbyt błahe, aby informować o Służbę Więzienną;

11. uwagi zgłoszone przez osoby **karane dyscyplinarnie** (5 osób) dotyczyły zbyt surowego ukarania, wymierzania kary za drobne przewinienia, nieuwzględnienia wyjaśnień osadzonego (te ostatnie pochodziły od osób wytypowanych do rozmów w związku z umieszczeniem ich w celi izolacyjnej). Wszystkie osoby ukarane dyscyplinarne przyznały, że zostały wysłuchane przed podjęciem ostatecznej decyzji o ukaraniu, zaś 3 spośród nich uważały, że ukaranie było niesłuszne (nie popełniły żadnego przewinienia), a zatem wymierzone im kary nie były sprawiedliwe.

5. Ocena traktowania osób pozbawionych wolności.

Z informacji uzyskanych od administracji Zakładu Karnego w Kaliszu wynika, że w okresie od 1 stycznia 2008 r. do 16 września 2008 r. przed sądami cywilnymi toczyło się 15 postępowań z powództwa osób pozbawionych wolności, w których Skarb Państwa reprezentowała administracja Zakładu. W sprawach tych osadzeni żądali zadośćuczynienia (5 przypadków) lub odszkodowania (10 przypadków) w wysokości od 7 do 100 tys. zł. za: przebywanie w złych warunkach bytowych w przeludnionych celach (3 sprawy), przebywanie w niewłaściwych warunkach oraz nieodpowiednią opiekę medyczną (2 sprawy), osadzenie w przeludnionej celi z palącymi (1 sprawa), niewłaściwe traktowanie przez funkcjonariuszy SW (1 sprawa), osadzenie w celi z chorym na HIV i HCV

typu C (1 sprawa) i niewpuszczenie bratowej na widzenie (1 sprawa). W 6 sprawach administracja Zakładu nie zna powodu roszczenia, gdyż nie otrzymała jeszcze odpisu pozwu. Z przedstawionych 15 spraw 5 zostało zakończonych oddaleniem powództwa lub umorzeniem. W pozostałych toczą się postępowania - przed sądami I i II instancji (odpowiednio w 7 i 3 sprawach).

W ocenie wizytujących osadzeni przebywający w Zakładzie Karnym w Kaliszu traktowani są praworządnie. W zakresie odnoszenia się do nich funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz innych pracowników jednostki nie stwierdzono zachowań, które mogłyby zostać uznane za okrutne, nieludzkie lub poniżające traktowanie. Ponadto, wrażenia wyniesione z bytności w oddziałach, rozmów z osadzonymi i funkcjonariuszami Służby Więziennej pozwalają stwierdzić, że atmosfera w Zakładzie jest dobra, a relacje między osadzonymi a wychowawcami i oddziałowymi prawidłowe. Także charakter skarg składanych przez osadzonych nie daje podstaw do uznania, że byli oni traktowani w sposób okrutny lub poniżający. Według opinii osadzonych wychowawcy są kompetentni i z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki. Prawidłowo dbają również o bezpieczeństwo osobiste osadzonych i reagują natychmiast w przypadku uzyskania informacji o jego zagrożeniu.

Zastrzeżenia wizytujących budzą natomiast warunki, w jakich osadzeni przebywają w celach mieszkalnych. W większości z nich nie oddzielono urządzeń sanitarnych od reszty pomieszczenia, co zwłaszcza przy braku wentylacji, może stanowić przejaw poniżającego traktowania, prowadzącego do naruszenia godności przebywających tam osób. Stanowisko takie wyraził również Sad Najwyższy w wyroku z dnia 28 lutego 2007 r. V CSK 431/06, a Trybunał Praw Człowieka w sprawie Peers przeciwko Grecji (wyrok z dnia 19 kwietnia 2001 r. ETPC 28524/95) uznał, że pobyt w celi z otwartym kącikiem sanitarnym stanowi naruszenie art. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

6. Analiza dokumentacji jednostki.

Po przeanalizowaniu tekstu Porządku wewnętrznego Zakładu nie stwierdzono jego niezgodności z normami prawnymi. Został on zredagowany w sposób jasny i przejrzysty. Egzemplarze porządku wewnętrznego znajdują się w celach mieszkalnych, co sprawdzono podczas ich wizytowania. Potwierdzili to również osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowę.

Z informacji zawartych w „Analizie stanu ładu, dyscypliny i nastrojów w Zakładzie Karnym w Kaliszu za okres 01.01.2007 – 31.12.2007 r.” wynika, że w tym czasie miało miejsce 12 wypadków nadzwyczajnych. Najliczniejszą grupę stanowiły samouszkodzenia – 6 wypadków. Cztery z nich miały charakter instrumentalny, gdyż dokonano ich w celu wymuszenia korzystnej dla osadzonego decyzji administracji jednostki, np. przeniesienia do innej celi. Dwa, dokonane dzień po dniu przez tego samego skazanego, wynikały z braku umiejętności radzenia sobie w sytuacji trudnej, jaką jest izolacja więzienna i rozłąka z rodziną. Skazanego objęto wzmożoną opieką psychologa oraz skierowano w trybie pilnym na konsultację psychiatryczną. Pozostałe wypadki to jednostkowe zdarzenia dotyczące: znalezienia amunicji (3 naboje kal. 7,62 mm) na terenie jednostki, zgonu osadzonego, ujawnienia środków odurzających, pobicia osadzonego (nie skutkowało zgonu ani ciężkiego uszkodzenia ciała) oraz zakłócenia spokoju i porządku w bezpośrednim sąsiedztwie jednostki penitencjarnej. Wystąpiło też zdarzenie, które zgodnie z Instrukcją nr 9/2003 r. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 29 grudnia 2003 r. w sprawie informowania o wypadkach nadzwyczajnych, zakwalifikowano jako przypadek miejscowego zagrożenia powodującego skutki inne niż te, o których mowa w § 4 ust. 1 pkt 8. Zagrożenie to powstało w wyniku zerwaniem w porze nocnej przez bardzo silny wiatr, części poszycia dachu budynku administracji oraz budynku penitencjarnego. Oderwane elementy blaszanych poszyc dachu spadły na teren wewnętrzny jednostki nie powodując u nikogo obrażeń. W roku 2008, do dnia 16 września, odnotowano tylko 6 wypadków nadzwyczajnych, w tym 4 samouszkodzenia, usiłowanie popełnienia samobójstwa oraz pobicie. Postępowanie administracji w sytuacjach wystąpienia wypadków nadzwyczajnych nie budzi zastrzeżeń wizytujących. Z

informacji zawartych w Analizie stanu ładu, dyscypliny i nastrojów za rok 2007 wynika, że stan bezpieczeństwa zarówno osób pozbawionych wolności, jak i funkcjonariuszy Służby Więziennej utrzymuje się na zadowalającym poziomie. Podobną ocenę przedstawił Dyrektor Zakładu odnośnie aktualnego stanu tego bezpieczeństwa.

Środki przymusu bezpośredniego w roku 2007 stosowano 1 raz (w poprzednich dwóch latach nie były w ogóle stosowane). Użyto siły fizycznej i umieszczono w celi zabezpieczającej skazanego, który był rażąco nieposłuszny i groźnie zakłócił spokój i porządek w jednostce. W 2008 r. (do dnia 16 września) środków przymusu bezpośredniego nie stosowano.

Przebieg stosowania środków przymusu bezpośredniego jest nagrywany przy pomocy kamery przenośnej oraz kamery zainstalowanej w celi zabezpieczającej. Wizytujący nie mieli zastrzeżeń co do sposobu dokumentowania stosowania środków przymusu bezpośredniego.

W 2007 r. Zakład Karny w Kaliszu wizytowany był przez sędziego wizytatora do spraw penitencjarnych i nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń sądowych Sądu Okręgowego w Kaliszu. Z protokołu wizytacji z dnia 7 grudnia 2007 r. wynika, że jej przedmiotem była wyłącznie „ocena prawidłowości określenia kolejności wykonywania orzeczeń, jak również prawidłowości zawiadamiania o przystąpieniu do wykonania orzeczenia lub o braku możliwości przystąpienia do jego wykonania oraz przesłania obliczenia kary”. W zakresie objętym kontrolą nie stwierdzono żadnych uchybień.

W 2008 r. Zakład kontrolowany był trzykrotnie przez przedstawicieli Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Kaliszu. W styczniu kontrola dotyczyła stanu sanitarnego bloku żywienia, w czerwcu stanu sanitarno-porządkowego całego obiektu a w sierpniu wykonania zaleceń zawartych w protokole z poprzedniej kontroli. Po zapoznaniu się z treścią protokołów z wymienionych kontroli (z dnia 29 stycznia, 27 czerwca i 21 sierpnia 2008 r.) ustalono, że pracownicy Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Kaliszu nie stwierdzili żadnych uchybień w zakresie spraw interesujących przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich.

7. Wnioski i zalecenia.

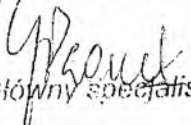
Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły uznać, że - generalnie rzecz biorąc - w Zakładzie Karnym w Kaliszu przestrzegane są prawa osób pozbawionych wolności.

Osadzeni traktowani są w sposób prawidłowy, funkcjonariusze Służby Więziennej i inni pracownicy Zakładu odnoszą się do nich zgodnie z obowiązującymi przepisami.

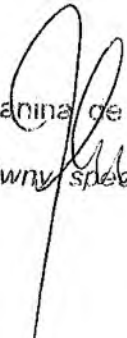
Natomiast warunki, w jakich osadzeni załatwiają potrzeby fizjologiczne w celi mieszkalnej naruszają ich dobra osobiste, takie jak godność oraz prawo do intymności. Zgodnie z art. 30 Konstytucji, przyrodzona i niezbywalna godność człowieka jest nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona stanowi obowiązek władz publicznych. Obowiązek ten (jak stwierdził Sad Najwyższy w wyroku z dnia 28 lutego 2007 r. sygn. akt V CSK 431/06) powinien być realizowany przede wszystkim wszędzie tam, gdzie Państwo działa w ramach imperium, realizując swoje zadania represyjne, których wykonanie nie może prowadzić do większego ograniczenia praw człowieka i jego godności, niż to wynika z zadań ochronnych i celu zastosowanego środka represji. Wymóg zapewnienia przez Państwo godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności oraz tymczasowego aresztowania znajduje również wyraz w normach prawa międzynarodowego. Dlatego należy dołożyć wszelkich starań, aby możliwie szybko przeprowadzony został kapitalny remont budynku penitencjarnego, w wyniku którego warunki bytowe w celach mieszkalnych będą całkowicie zgodne z określonymi w art. 110 § 2 Kkw. Rozpoczęcie remontu planowane jest na początek roku 2009 i pożądanym jest aby termin ten został dotrzymany.

Należy przeredagować Kartę Praw Pacjenta tak, aby zawierała ona zbiór wszystkich praw przyznanych pacjentowi pozbawionemu wolności na podstawie aktualnie obowiązujących aktów prawnych.

dr Grażyna Różniak Piwowar

Główny specjalista

mgr Janina de Michellis

Główny specjalista